

Handreiking: examineren keuzedelen

D. dilemma's & oplossingen examineren keuzedelen

Met de examinering op een betrouwbare en valide manier wordt bepaald of de student over de gevraagde (mix van) vakkennis, houding en/of vaardigheden beschikt. Wat dat betreft is er tussen de examinering van kwalificatiedossiers en de examinering van keuzedelen geen verschil. De komst van de keuzedelen stelt het onderwijsveld echter voor een aantal nieuwe uitdagingen voor examinering, zoals de formulering van harde beoordelingscriteria voor ontwikkelingsgerichte keuzedelen.

Waarvoor is dit overzicht bruikbaar?

In het overzicht staan dilemma's en uitdagingen die voortkomen uit de inhoud en de vorm van keuzedelen. In deze handreiking staan enkele oplossingsrichtingen, die kunnen helpen om tot een weloverwogen besluit te komen voor een passende examenvorm of manier van examineren.

Let op: of de gemaakte keuzes passen bij een examen dat voldoende betrouwbaar, valide, transparant (en HUBO) is, hangt af van een groot aantal factoren. Dit document is alleen ter inspiratie.

Hoe is dit overzicht te gebruiken?

Het document is onderdeel van een set van handreikingen voor het ontwikkelen van examens (voor keuzedelen):

- A. Stappenplan en verantwoordingsdocument: van keuzedeel tot examenplan
- B. Raamwerken exameninstrumenten
- C. Naslagwerk examenvormen mbo
- D. Dilemma's & oplossingen examineren keuzedelen

Thema	Keuzedelen
Datum publicatie	25 oktober 2016
Versie	1.0
Omschrijving	Overzicht van dilemma's en mogelijke oplossingen bij de constructie van examens voor keuzedelen.
Eigenaar	MBO Raad, Servicepunt IHKS
Werkgroep/ betrokkenen	Ontwikkeld door CINOP, met betrokkenheid van IVA Onderwijs, Bureau ICE, het Servicepunt Examinering en Cito. Input en feedback van deelnemers aan verschillende workshops en internetconsultatie in periode juli-september 2016.
Contact	info@ihks.nl

Overzicht dilemma's en oplossingsrichtingen

1. De omvang / hoeveelheid van de inhoud van het keuzedeel kan relatief groot zijn.

De keuzedelen beslaan in ongeveer 15% van de opleiding. De beschreven inhoud van de keuzedelen is in sommige gevallen onevenredig uitgebreid, breed of diep ten opzichte van de studiebelastingen die voor het keuzedeel gelden.

Oplossingsrichting	Randvoorwaarden
Bepaal wat de essentie is van het keuzedeel en examineer alleen de essentie.	Betrokkenheid van deskundigen en/of onafhankelijke partijen uit school en de branche. Vastleggen in een verantwoordingsdocument of in de examenmatrijs waarom voor deze essentie is gekozen.
Bekijk of het mogelijk is om een selectie te maken van de verschillende contexten en beoordelingscriteria die representatief zijn voor de examinering van de essentie van het keuzedeel.	Betrokkenheid van deskundige en onafhankelijke mensen uit school en beroep.
Beperk het tot één examen.	Met één examen moet ten minste de essentie kunnen worden geëxamineerd.

2. De inhoud van het keuzedelen is soms lastig te vertalen in heldere beoordelingscriteria.

De inhoud van het keuzedeel moet worden omgezet in concrete, objectieve en meetbare criteria om tot een valide en betrouwbare beoordeling te komen. Er zijn keuzedelen waarin de eisen moeilijk te vertalen zijn naar meetbare criteria. Het gaat hierbij om vaardigheden en/of gedrag waarbij geen eindniveau beschreven is. Bijvoorbeeld: 'oriënteert zich op...', 'toont betrokkenheid bij...', of zaken die moeilijk zichtbaar of meetbaar zijn, zoals 'is zich bewust van....', 'luistert creatief naar anderen', of 'straalt vertrouwen uit'.

Oplossingsrichting	Randvoorwaarden
Bepaal op basis van de essentie van dit keuzedeel of verdere concretisering van de criteria nodig is, of dat voor een meer holistische beoordeling wordt gekozen.	Leg afspraken vast, deel deze en onderbouw de keuzes.
Maak duidelijke afspraken over wat er aan gedrag, handelingen, houding et cetera verwacht wordt van de studenten. Het gaat om het vastleggen van deze afspraken en over het bereiken van (meer) overeenstemming in de manier waarop de beoordelingscriteria geïnterpreteerd worden.	Betrek beoordelaars bij dit gesprek. Zorg ook voor transparante communicatie naar de studenten.

3. Een keuzedeel kan erg algemeen of zeer beknopt beschreven zijn.

De inhoud van een aantal keuzedelen is algemeen beschreven. De beschrijving van werkprocessen, gedrag en resultaat ontbreekt of is zeer beknopt.

Oplossingsrichting	Randvoorwaarden
Bij het examineren van deze keuzedelen is het van belang om met inhouds- en vakdeskundigen de algemene beschrijving verder uit te werken.	Meetbare beoordelingsaspecten, die tezamen de essentie van het keuzedeel dekken, dienen geformuleerd te worden.

4. De inhoud van het keuzedeel 'dwingt' soms tot het examineren gedurende een langere periode.

De inhoud van het keuzedeel leent zich soms niet voor examinering op één moment. De beoordelingscriteria die voortkomen uit het keuzedeel zouden over een langere periode geëxamineerd moeten worden. Denk aan (complexe) criteria of werkprocessen die betrekking hebben op:

- een ontwikkelproces dat de student doormaakt zoals bewustwording, groei, ontwikkelen van leervermogen en studievaardigheden, creativiteit.
- een langer lopend proces zoals projectmatig werken, samenwerken, het doorlopen van een creatief (productie)proces.

Oplossingsrichting	Randvoorwaarden
Maak gebruik van de mogelijkheden die een portfolio-examen biedt.	Stel afhankelijk van de te beoordelen aspecten duidelijke eisen aan de bewijzen of de totstandkoming daarvan. Met specifieke aandacht voor het strikt scheiden van leren en examineren.
Let op: Gebruik het portfolio-examen niet voor het examineren van handelingen die de beoordelaar direct moet observeren om er een betrouwbaar oordeel over te kunnen vellen. Voor meer informatie zie: Naslagwerk examenvormen mbo .	Borg de kwaliteit van de bewijzen in het portfolio door middel van een check voorafgaand aan het portfolio-examen.

5. De inhoud van bepaalde keuzedelen stellen hoge of specifieke eisen aan de examenomgeving.

De inhoud van het keuzedeel stelt hoge of specifieke eisen aan de examenomgeving, wat betreft aanwezigheid van anderen (klanten, patiënten, collega's, leidinggevende), aanwezigheid van specifieke gereedschappen, materialen, machines, veiligheidsmaatregelen et cetera. Deze zaken zijn alleen aanwezig in werkomgevingen die nauw verwant zijn aan de inhoud van het keuzedeel.

Oplossingsrichting	Randvoorwaarden
Ga vooraf na in hoeverre deze werkomgevingen beschikbaar zijn om te examineren.	Indien er een beperkt aantal examenplekken beschikbaar is, zorg dan voor een beperkt aantal inschrijvingen op dit keuzedeel.

6. De inhoud van het keuzedeel leidt logischerwijs tot examinering in het buitenland.

Er is een aantal keuzedelen waarbij 'internationalisering' centraal staat. Hierdoor is het logisch om in het buitenland te examineren. Examinering kan echter niet zomaar plaatsvinden in het buitenland. Een afgelegd examen in het buitenland kan niet zonder meer worden meegenomen ten behoeve van een mbo-opleiding of meetellen voor het behalen van een mbo-diploma. Omdat de Nederlandse wet- en regelgeving territoriale werking heeft, kunnen examens die op grond van deze wet- en regelgeving worden afgenomen niet in het buitenland plaatsvinden.

Oplossingsrichting

Als een student de resultaten van examens die behaald zijn in het buitenland wil laten meetellen voor het behalen van een mbo-diploma, moet de examencommissie van de mbo-instelling in Nederland eerst nagaan of het afgelegde examen een vrijstelling oplevert. Zie [publicatie](#).

Randvoorwaarden

Consensus over de voorwaarden waaronder een examen tot vrijstelling leidt en verantwoording van gemaakt keuzes.

7. Keuzedeel bestaat voornamelijk uit kennis / toepassen van kennis.

In enkele gevallen zijn in het keuzedeel alleen kennis en vaardigheden beschreven.

Oplossingsrichting

Kijk of volstaan kan worden met een schriftelijk examen. Daar waar toepassing van de kennis gevraagd wordt, kan met een cases zo goed mogelijk de toepassing benaderd worden.

Randvoorwaarden

Vaardigheid, houding, handelen maken geen deel uit van de essentie van het keuzedeel. Meer informatie over bepalen essentie, zie [publicatie](#).